

At være luthersk i det internationale arbejde

Af Reidar Puggaard Poulsen

Missionskonsulent i Luthersk Mission

rpp@dml.dk

Luthersk Mission (LM) har i over 100 år arbejdet internationalt. Arbejdet har medført samarbejde med en lang række enkeltmenigheder, kirker og kirkelige organisationer af forskellig art. Gør man status i dag, kan man konstatere, at LM arbejder både sammen med nogle af verdens største lutherske kirker i Afrika og små og skrøbelige lutherske kirker i andre verdensdele. I de fleste af landene arbejder LM også sammen med ikke-lutherske kirker og organisationer.

Jeg vil i denne artikel forsøge at omsætte egne erfaringer i det konkrete møde med forskellige samarbejdsorganisationer til en række pointer og påstande til refleksion, inspiration og modsigelse.

For en hammer ser alt ud som søm

Der går ikke mange år, før man som missionskonsulent har haft samtaler med forskellige missionærer og missionsorganisationer og konstaterer, at der er lige så mange meninger om, hvordan man i et bestemt arbejdsområde skal drive mission, som der er organisationer og missionærer. Det, som forskellige missionskonsulenter og missionærer finder frem til af lokalt tilpassede, stedegne og efter egen opfattelse meget kulturfølsomme arbejdsformer og metoder, er ofte noget, som i meget høj grad minder om og passer til deres egen baggrund, personlighed, præferencer og temperament. Der er mange enkle psykologiske og sociale forklaringer på dette.

Har man som håndværker en hammer og en fukssvans i værktøjskassen, vil man være opmærksom på, hvad man kan udrette med netop dette værktøj, og man vil ganske enkelt opleve sig selv mest effektiv, når der hamres og saves. Kunderne vil komme og efterspørge netop hammer- og savearbejde. Set fra kundens side spørger man netop efter den, der har

hammer og sav, når man har behov for at få savet og hamret, mens det for ejeren af sav og hammer opleves som en klar bekræftelse af, at det virkelig – og måske kun – er hamring og savning, der er behov for.

En med erfaring fra medier ser de store muligheder for via medier at forkynde evangeliet. En anden peger entydigt på café- og gadeevangelisation som vejen frem. En påpeger, at der i kulturen og religiøsiteten i landet er en respekt for det højtidelige, liturgisk anlagte og derfor er det meget væsentligt i den kulturelt tilpassede gudstjenesteform, mens en anden stik modsat peger på det hverdagsnære og almene som afgørende for at forkynde evangeliet i den samme kultur. Missionærer vil ofte også finde lokale kristne, der bekræfter vurderingen, fordi man naturligt får kontakt – og svinger bedst – med personer med samme temperament og opfattelser.

Vent ikke med at gå i gang

Fra min side er dette en konstaterende vurdering – ikke en kritik. For det må være sådan. Vi kan ikke sætte os ud over, at vi bringer en masse bagage med os til det land, vi skal arbejde i. Og vi betragter verden ud fra den geografiske, tidsmæssige og erfaringsmæssige begrænsning, vi er underlagt. Det er ikke muligt at observere og analysere kulturen og samle erfaring i 30 år for derefter at vælge strategi og så påbegynde arbejdet med den viden, som 30 års analyser har givet os. For det første kan man ikke samle erfaring uden at være i gang og for det andet, så er samfundet/kulturen ikke statisk. Analysen og tilpasningen bliver aldrig færdig. For det tredje vil det være spild af tid og resurser.

Man må vælge at arbejde ud fra den, man er, og med den kulturelle bagage, man har med. Analysen og overvejelserne om, hvordan arbejdet kan tilpasses den lokale kultur, er vigtige. Brug tid på de overvejelser, men lad aldrig frygten for kulturimperialisme lamme arbejdet. Man undgår det alligevel aldrig helt. Har man en hammer og en fukssvans med, så skal man gå i gang med at bruge de værktøjer. Det, som bør kritiseres, er enkeltpersoner eller mindre gruppers fikse ensidige ideer, der hævder, at alle andre tager fejl og egen metode er den eneste rigtige. At man vælger ud fra, hvad man selv er

overbevist om er sund fornuft og tjener sagen bedst, blot det sker med åbenhed, sund selvkritik og vilje til at samarbejde, hvis man vil ændre metode. Den sunde selvkritik hænger tæt sammen med bevidsthed om egen baggrund, temperament og personlighed.

Luther flytter med – og det må han gerne

Det handler også om den konfessionelle baggrund. Er ens kirkelige baggrund, som i mit eget tilfælde, en lavkirkelig, roseniansk pietistisk præget luthersk vækkelseskristendom, så er det fornuftigste at agere ud fra den baggrund. Det bedste er også at være åben om det overfor de lokale samarbejdspartnere. Nogle hævder, at det bedste er, at man lægger sin kirkelige baggrund til side, fordi idealet er, at de nye kristne i det samfund, man arbejder i, skal have mulighed for selv at finde frem til, hvordan kristentroen skal praktiseres og udbredes i den pågældende kultur uden pres og påvirkning fra tilrejsende missionærer. Giv dem Bibelen og lad dem finde deres egen teologiske afklaring, lyder idealet. Og ja, der er ikke tvivl om, at lokale kristne i langt højere grad end tilrejsende missionærer forstår den kultur, de er vokset op i, og det er en ydmyg og fornuftig tilgang til de lokale kristnes teologiske afklaring, men samtidig kan det være en dybt naiv tilgang til processen uden realitetssans.

For det første er det naivt at tro, at man selv som missionær eller missionsorganisation er i stand til at begynde et arbejde med en renvasket tavle. På godt og ondt bringer man sin baggrund med sig ind i arbejdet, og det at lade som om – eller selv tro – at man kan gå upåvirket eller upåvirkende ind i processen, er i bedste fald naivt og i værste fald uhæderligt. Vi må stå ved vores konfessionelle, kulturelle og sociale baggrund over for os selv og sætte ord på det over for lokale kristne og samarbejdspartnere. Ikke for at presse dem til at overtage vores teologiske overbevisning, men i hæderlig gennemsigtighed.

Hvis man så konstaterer, at det er i orden at påvirke den fremspirende nye kirke, kan man stadig møde kristne, missionærer og organisationer, der opfatter det som distancerende og konfliktskabende, at man sætter ord på sin konfessionelle overbevisning. Argumentet er, at man ikke skal importere konflikterne mellem

konfessionerne til den lille spirende kirke i det land, man arbejder i. Jeg forstår argumentet, men min vurdering er, at det er langt bedre at mødes og samarbejde uden at lægge skjul på uenigheder og uden at gøre uenighederne til tabu. Forskellene er der alligevel fra begyndelsen, fordi det er missionærer med forskellig baggrund, der er til stede, og de vil også med tiden komme fra de lokale kristne selv eller fra påvirkning fra de globale kirker. Når det er sagt, er det også væsentligt, at man med samme energi i ord og handling demonstrerer enheden. Eftersom der kun er én Kristus i denne verden, er der også kun én kirke. Med mindre man frakender de øvrige samarbejdspartnere kristennavnet, har man pligt til at demonstrere enheden med dem. Kristus er én, derfor er kirken én. Netop de konfessionelle uenigheder giver anledning til at demonstrere enheden trods forskellene.

Påvirkning med respekt

For det andet er det naivt at tro, at nye kristne kan nå til teologisk afklaring i et teologisk/kirkeligt vakuum. Selv hvis de tilstedeværende missionærer er meget tilbageholdende med at påvirke de nye kristne i bestemte teologiske retninger, vil der via det allestedsnærværende internet og via migrationer, besøg og rejser udenlands komme påvirkninger i forskellige retninger. Igen skaber åbenhed om forskelle og egen teologisk overbevisning bunden for oplyste teologiske vurderinger og samtaler. Faren for at missionærerne, der, hvad vestlige missionærer oftest angår, kommer med stærk økonomi i ryggen, teologisk uddannelse og velfungerende organisationer, kan lægge et usundt pres på de nye kristne, er helt åbenlys. Begrebsparret intimisering – desertering, sådan som Carsten Hjort Pedersen beskriver det, kan også i denne sammenhæng bringes i spil. Carsten Hjort Pedersen anvender i første omgang begrebsparret om påvirkning i skoleverdenen. Påvirkning finder altid sted og er legitimt, når det ikke går for tæt på (intimisering) eller for langt væk (desertering). For at påvirke må man nødvendigvis gå tæt på og udfordre, men det bør gøres respektfuldt og følges af tilbagetrækning, der giver plads til elevens egen stillingtagen. Desertering er, når læreren afstår fra at påvirke og dybest set svigter eleven ved ikke at ville påvirke. (Carsten Hjort Pedersen, Påvirkning

med respekt, Gyldendal 2007). Begrebsparret anvender Carsten Hjort Pedersen efterfølgende på forkyndelse og kristent lederskab i hæftet 'Forkyndelse med respekt - Åndeligt lederskab mellem konfrontering og tilbagetrækning', som kan hentes på kpi.dk. Faren for intimisering er helt åbenlys. Men faren for desertering kan være lige så stor. Som missionærer og missionsorganisationer skal vi turde være til stede som dem, vi er, vi skal ville og turde påvirke med respekt i balancen mellem intimisering og desertering.

Opstart ved import eller lokal udvikling

De fleste protestantiske missionsorganisationer har som mål for missionsarbejdet at se kirker, der er selv-understøttende, selv-udbredende, selv-teologiserende og selv-ledende, også kaldet "indigenous" eller stedegne. Strategierne frem mod det mål kan være ganske forskellige. I den ene ende af skalaen, lad os kalde det A-enden af skalaen, finder vi organisationer, der planter en kirke, hvor undervisning, forkyndelse, liturgi, organisation, bygninger, økonomi, ledelse og menighed importeres udefra. Med tiden overtages flere og flere dele af lokale kristne. Kirken bliver lokal med tiden. Man kan kalde strategien indigenisation eller stedegengørelse.

I den anden ende af skalaen, Z-enden, fokuserer missionærerne udelukkende på forkyndelse, undervisning og sjælesorg, og lader det være op til de lokale kristne at udvikle deres trospraksis, ledelse, organisation og arbejdsform. Den kirke, som måtte blive formet af lokale kristne, bliver ikke, men er fra sin fødsel indigenous/stedegen.

Begge strategier findes praktiseret indenfor gruppen af evangelikale lutherske kirker og missionsorganisationer, der driver international mission. Mit eget ideal ligger ganske langt ovre i Z-enden af skalaen. Efter min vurdering har vi både historiske og aktuelle eksempler på, at førstnævnte strategi ikke fører til selvunderstøttende kirker. Vi finder nogle af verdens største lutherske kirker (målt på antal medlemmer) i Afrika, som ikke er stedegne, hvad økonomi og arbejdsform angår, på trods af de har en lang historie bag sig. Selvom den manglende selvunderstøttelse taler imod den førstnævnte strategi, så kan vi samtidig konstatere, at det dog har ført til meget store kirker med kontinuerlige

vækkelser gennem en lang årrække. Idealet om selvorganiserede og selvunderstøttende kirker udfordres derfor af virkeligheden. Alligevel vurderer jeg fortsat, at vi bør satse på lokal udvikling og ledelse fra begyndelsen.

Som før nævnt kan vi ikke begynde forfra og forsøge en anden strategi i de samme lokalsamfund for at finde ud af, om en alternativ strategi havde givet dårligere, samme eller bedre resultat.

Third Culture Church

En kirke skal være lokalt tilpasset. Samtidig er det nødvendigt både af teologiske og sociologiske grunde at opfatte kirken som fremmed for den lokale kultur. Teologisk, fordi der med Guds riges frembrud – evangeliets udbredelse – er forhold i den lokale kultur, der skal konfronteres og ikke tilpasses til. Evangeliet opstår ikke inde fra menneskers hjerte/kulturen, men forkyndes udefra og fører ændringer med sig. Derfor vil en kirke altid have et element af fremmedgjorthed i forhold til den lokale kultur. Teologisk, fordi den lokale/nationale kirke samtidig er en del den hellige almindelige globale kirke. Guds rige er med Kristi komme brudt frem i verden og enhver lokal/national kirke er en del af dette globale rige. Dvs. at en lokal kirke aldrig kun er lokal – den er også global. Teologisk er en lokal kirke derfor altid konfronterende i forhold til den globale.

Den er hverken kun lokal eller kun global, men noget midt imellem. Børn, der vokser op midt imellem to kulturer, kalder vi Third Culture Kids (TCK). De lever i to forskellige kulturer, men er ikke indfødte i hverken den ene eller den anden. De er derimod indfødte i en tredje kultur, der befinder sig midt imellem to kulturer. Sådan bør vi også betragte enhver lokal kirke. Ud over at dette gælder, når vi beskriver kirken teologisk, så gælder dette også, når vi beskriver nationale kirkers virkelighed sociologisk i 2017. Det kan godt være, at der i særlig ekstremt lukkede lande findes kirker, der ingen kontakt har med omverdenen, men det er efter mit bedste gæt meget få tenderende mod ikke eksisterende. Besøgsrejsende, emigration og udveksling via medier/internettet skaber relationer og påvirkninger på kryds og tværs af vores globe. Det gælder bredt i verdens befolkning og

det gælder i høj grad også mellem kristne og kirker. Der dannes derfor globale kristne kulturer, som de lokale kirker på godt og ondt bliver en del af. En lokal kirke vil derfor også kulturelt set blive en del af en tredje kirkelig kultur.

Et eksempel: Lokale kristne i en lokal kirke i Langbortistan vil ligesom alle andre i Langbortistan blive præget af Holly- og/eller Bollywood-kulturen, men ud over den prægning, vil kristne til forskel fra andre borgere i Langbortistan også blive præget af globale kirkelige strømninger. Dette gælder i langt de fleste tilfælde også, selvom der ikke er missionærer fra andre lande/kulturer til stede i kirken. Men er der missionærer til stede, vil de med deres blotte tilstedeværelse bekræfte samhørigheden med den globale kirke, om den så beskrives sociologisk eller teologisk.

Træner, spiller eller spillende træner

Den virkelighed bør præge, hvordan vi agerer som missionsorganisationer og missionærer i forhold til lokale kirker. Nogle missionærer forestiller sig, at de er fremmedelementer i den lokale kirke og stiller sig derfor bevidst eller ubevidst ud på sidelinjen. De missionærer, der vælger Z-enden af ovennævnte strategiskala, gør det som følge af et strategisk valg, mens en del andre gør det ubevidst. Jeg vil gerne, med Third Culture Church-tænkningen in mente, anbefale, at missionærer bliver medlemmer og opfatter sig som fuldgældende (indfødte) medlemmer af den lokale kirke, selvom hudfarve, tøjstil og sprogvanskeligheder peger i en helt anden retning. Jeg anbefaler, at vi forfølger en strategisk tilgang til dannelsen af stedegne kirker, der lader kirken gro frem lokalt, men at missionæren samtidig regner sig selv med som lokal/indfødt. Ikke som lokal/indfødt i kulturen, men i kirken.

Den lutherske legoklods

I skriftet om koncilierne og kirken opremser Martin Luther kirkens syv hovedkendetegn. Guds ord, dåben, nadveren, nøglemagten (skriftemålet/absolutionen), de kirkelige embeder, bønner og korset (modgang og lidelse).

Jeg er overbevist om, at Luther nævner dem i prioriteret rækkefølge. Af de syv er de tre eller fire første de vigtigste. Af de fire førstnævnte kan Guds ord fremhæves som det, der ligger til grund for dåb, nadver og nøglemagt. Det er Guds ord, der rækkes videre gennem dåb, nadver og nøglemagt. De hviler på løfterne i Guds ord og henter deres autoritet fra Guds ord. Man kan også nævne den augsburgske bekendelses beskrivelse af, hvad kirken er: *Men kirken er de helliges forsamling, i hvilken evangeliet forkyndes rent, og sakramenterne forvaltes rettelig.* (den Augsburgske bekendelse Art. 7)

I tillid til at Guds ord aldrig vender tomt tilbage, kan vi sammen med Luther og Melancton være sikre på, at der hvor Guds ord forkyndes ret, dér er kirken.

Ovennævnte skrifter beskriver, hvor vi kan finde kirken. Kirken er der, hvor Guds ord forkyndes. Samtidig kan samme sandhed anvendes, når vi skal afgøre, hvilken strategi, metode og plan, vi skal følge eller benytte i både nationalt og internationalt missionsarbejde. Det afgørende er, om det vi gør, uanset hvilken kultur og hvilket samfund vi har og forholder os direkte eller indirekte til, fører til, at Guds ord forkyndes rent.

Forkyndelsen af Guds ord er det grundlæggende byggeelement, vi skal bruge for at være sikre på, at det er Kristi kirke, der bygges.

Guds ord er et byggeelement, der er muligt at anvende i mange forskellige konstruktioner. Seks legoklodser kan i deres grundform (2x4) kombineres på næsten en milliard forskellige måder (ifølge math.ku.dk), og Lego bruges til at bygge utallige forskellige former med forskellige funktioner. Men så længe det er bygget af legoklodser, vil det være lego-konstruktioner. Forkyndelsen af Guds ord som byggeelement kan på samme måde gennemføres i mange forskellige sammenhænge og former. Set fra et luthersk synspunkt er det væsentlige, at ordet forkyndes, og så længe forkyndelsen af Guds ord er grundelement, kan vi være sikre på, at det er Guds rige, der bygges.

Luthersk, pragmatisk og handlingsorienteret

Dette lutherske udgangspunkt med Guds ords rette forkyndelse som det grundlæggende byggeelement og som styrende for metode- og strategivalg, giver os mulighed for en pragmatisk og handlingsorienteret tilgang til mission. Med dem vi nu engang er, kan vi med frimodighed gå i gang med at forkynde Guds ord, så godt det nu kan lade sig gøre med de redskaber, vi har.